



J.W. VAN PETERSEN  
VAN ROLLENDE  
RAD'REN EN  
DAMPEND GESPAN

OVER DE GESCHIEDENIS VAN HET WEG-  
EN RAILVERKEER IN DE 19DE EEUW  
IN DE LIEMERS EN DE OUDE-IJSSELSTREEK

**SPECIALE PRIJS € 65,-**  
*Open Monumentendag 2014*

Van de hand van J.W. van Petersen, oud-streekarchivaris van De Liemers en Doesburg zal binnenkort verschijnen: VAN ROLLENDE RAD'REN EN DAMPEND GESPAN Over de geschiedenis van het weg- en railverkeer in de 19<sup>de</sup> eeuw in de Liemers en de Oude-IJsselstreek

Deze ca. 1250 pagina's tellende studie is het resultaat van jarenlang archiefonderzoek en behandelt de geschiedenis van het wegverkeer in een groot deel van Oost-Gelderland (en daarbuiten) in de periode 1795-1900. De publicatie kan beschouwd worden als een vervolg op het in 2002 door de schrijver uitgebrachte standaardwerk *Reizen is Tol Betalen*, waarin de verkeersgeschiedenis in het gebied van Rijn en IJssel tot 1795 wordt beschreven. Met nadruk zij er op gewezen dat VAN ROLLENDE RAD'REN een geheel op zichzelf staand boek is, waarvan de gebruiker niet noodzakelijkerwijs eerst *Reizen is Tol Betalen* moet hebben gelezen.

In dit werk komen, om te beginnen, de wegen aan de orde: de algemene toestand ervan rond 1800 en de aanvankelijk nogal moeizame totstandkoming van de eerste *kunswegen* (niet alleen de bekende grind- en straatwegen, maar ook houten z.g. paaltjeswegen, de macadamwegen, oer- en slakwegen, enz.) en *wielerpaden*. Daarbij speelden in Gelderland naast de Rijksoverheid en het Provinciaal Bestuur, vooral particuliere wegassociaties, en later ook gemeentebesturen een buitengewoon belangrijke rol. Uitgebreid wordt ingegaan op de toenemende overheidsbemoeiing en reglementering ten aanzien van zaken als wegbeplanting, wegonderhoud door middel van "hand- en spandiensten" en later door "kantonniers", de spoor- en velgbreedte en het gewicht van de voertuigen, etc. Uitvoerig wordt de geschiedenis behandeld van de twee van internationaal belang zijnde doorgaande wegen in Oost-Gelderland naar de grenzen met het toenmalige Pruisen: de weg van Arnhem via Westervoort en Zevenaar naar het Rijnland en die van Doesburg via Zelhem en Aalten, resp. Doetinchem en Gendringen, naar het Munsterland. De lezer zal daarbij worden geconfronteerd met de grote invloed die Pruisen op de verbetering van beide wegen had. Daarnaast komen behalve oeroude verbindingen zoals de route van de Achterhoek via Doesburg naar Harderwijk, en de Hessenwegen, verschillende "nieuwe" wegen zoals de grindweg Zutphen-Emmerik en de Hummelo-Enschedesche Kunstweg onder de aandacht. In een hoofdstuk over de *ijzeren wegen* wordt ingegaan op de talloze spoorweg- en tramprojecten met betrekking tot de Achterhoek en de Liemers waarvan uiteindelijk maar een klein deel kon worden gerealiseerd. Ook hierbij speelde Pruisen een belangrijke rol. Daarna volgt een uitgebreide beschrijving van wat als voortzetting van de landwegen kan worden beschouwd: de oeververbindingen, in de vorm van veren en (schip-) bruggen over Rijn, IJssel en Oude IJssel, en andere wateren. Hierbij komt o.a. de bouw van de eerste grote spoorbrug in den lande, die in Westervoort, aan de orde.

Veel aandacht is geschonken aan de geschiedenis van de tolheffing en andere verkeersbelemmerende heffingen, waaronder de Convoyen & Licenten en In- en Uitgaande Regten, alsmede aan de poortgelden. Nadat de verschillende verkeersmiddelen als karren en wagens met hun trekkrachten (van hondekarren tot diligences), trams, treinen en fietsen de revue gepasseerd zijn, laat de auteur een nieuw licht schijnen over een vrijwel vergeten onderdeel van het verkeersgebeuren: de Koninklijke Nederlandsche Paardenpost, en over de nadagen van het Hessenverkeer.

Zonder meer belangwekkend zijn de hoofdstukken over het, voor een deel grensoverschrijdende, postwagen- en diligenceverkeer in Oostelijk Gelderland. Daarbij worden ook de zogenaamde markt- en toerkarren niet vergeten. Omdat geregeld over de grenzen van het beschreven gebied wordt gekeken en van verschillende behandelde onderwerpen stellig gezegd kan worden dat ze landelijk gezien tot nu toe nauwelijks enige aandacht kregen, stijgt deze studie uit boven een verhandeling van louter regionaal belang en vormt zij een rijke bron van informatie voor een ieder die belang stelt in de verkeersgeschiedenis in het algemeen, temeer omdat ze grotendeels op nog niet eerder gepubliceerd archiefmateriaal is gebaseerd. Aan de hand van rapporten en (reis)verslagen laat de schrijver veelvuldig de tijdgenoot aan het woord. Daarnaast is het werk voorzien van een negentigtal bijlagen, betrekking hebbende op zaken als wegenbouw en -onderhoud, routes en Heerebanen, tol- en veertarieven en wagen- en diligencediensten.

Het boek, waarin de genealogisch geïnteresseerde vele honderden namen zal aantreffen van tollenaars, veerlieden, bruggpachters, kar- en wagenondernemers, herbergiers, functionarissen van de Convoyen & Licenten etc. wordt vanwege zijn omvang in twee banden uitgebracht. Het geheel is verlucht met een 250-tal afbeeldingen, waaronder een groot aantal dat nog niet eerder in boekvorm verscheen, en wordt gecombineerd met een uitgebreide literatuurlijst en index.

VAN ROLLENDE RAD'REN EN DAMPEND GESPAN voert de lezer terug naar de tijd waarin een reis van Gendringen naar Amsterdam nog twee dagen in beslag nam, waarin grote delen van Achterhoek en Liemers bij winterdag in een staat van isolement verkeerden, naar de treurige tijd van de hondekar en naar die van de razendsnelle ontwikkeling van verkeersmiddelen als diligence, trein en tram. Een ieder met historische belangstelling die niet alleen bij de waan van de dag leeft, zal dit werk steeds weer opnieuw ter hand nemen om te zien onder welke omstandigheden onze voorouders reisden.



## BESTELFORMULIER

### VAN ROLLENDE RAD'REN EN DAMPEND GESPAN

- verschenen in twee banden
- ISBN 987-90-78202-98-1
- ca. 1250 pagina's • ca. 250 afbeeldingen, waarvan 36 in kleur
- 21 x 29,7 cm, gebonden in linnen met stofomslag en twee leeslinten

**Speciale prijs Open Monumentendag 2014 € 65,-!**  
**Nadien € 90,- (beide exclusief verzendkosten)**

*Ondertekende,*

*Naam*

*Adres*

*Postcode*

*Plaats*

*Telefoonnummer*

*Email*

Bestelt hierbij

\_\_\_\_\_ ex. van 'VAN ROLLENDE RAD'REN EN DAMPEND GESPAN' voor de speciale Monumentenprijs van € 65,- (exclusief verzendkosten).

- Ik kom het boek (de twee banden) zelf afhalen (via oud-archivaris G. van Hunen) en maak € 65,- over.
- Ik wil het boek (de twee banden) toegezonden krijgen en maak € 65,- plus € 6,75 verzendkosten over (in totaal € 71,75).

Het door mij verschuldigde bedrag ad. \_\_\_\_\_ heb ik overgemaakt op rekeningnummer 38.02.05.157 t.n.v. Uitgeverij Fagus te Aalten onder vermelding van Rollende Rad'ren.

De voorinschrijving is geldig zodra het bedrag op bovenstaande rekening is binnengekomen.

*Plaats, datum*

*Handtekening*

Deze bon opsturen naar:

Uitgeverij Fagus  
Kruisdijk 14 b  
7122 JX Aalten

of inleveren bij:

Gerard van Hunen  
Zonegge 23-19  
6903 HG Zevenaar